

PRISTOJNOSTI EVROPSKEGA PARLAMENTA

Parlament opravlja različne funkcije in s tem potrjuje svojo institucionalno vlogo pri oblikovanju evropske politike. Sodelovanje v zakonodajnih postopkih ter proračunske in nadzorne pristojnosti, sodelovanje pri reviziji pogodb ter pravica do posredovanja pred Sodiščem Evropske unije mu omogočajo, da zagotavlja spoštovanje demokratičnih načel na evropski ravni.

PRAVNA PODLAGA

Členi od 223 do 234 in člen 314 Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU).

NAMEN

Parlament je demokratični temelj Evropske unije, saj kot institucija zastopa evropske državljane. Da se Evropski uniji zagotovi demokratična legitimnost, mora biti povsem vključen v zakonodajne postopke Unije in v imenu državljanov opravljati politični nadzor nad drugimi institucijami EU.

PRISTOJNOSTI USTAVNEGA TIPA IN RATIFIKACIJSKE PRISTOJNOSTI (1.2.4)

Že od [Enotnega evropskega akta](#) je treba za vse pogodbe o pristopu novih držav članic in pridružitvene pogodbe pridobiti soglasje Parlamenta. S tem aktom se je ta postopek uvedel tudi za mednarodne sporazume, ki zelo vplivajo na proračun Unije (namesto pravnega postopka, sprejetega leta 1975), z Maastrichtsko pogodbo pa tudi za sporazume, ki vzpostavljajo poseben institucionalni okvir ali vnašajo spremembe v akt, sprejet s postopkom soodločanja. Prav tako mora Parlament od Maastrichtske pogodbe dati soglasje k aktom, ki se nanašajo na volilni postopek. Od Amsterdamske pogodbe mora Svet prav tako dobiti soglasje Parlamenta, če želi razglasiti, da obstaja očitna nevarnost, da bi država članica lahko huje kršila temeljna načela Unije, preden na to državo članico naslovi priporočila ali ji izreče kazni. Po drugi strani pa je treba za vsako spremembo statuta poslancev Evropskega parlamenta pridobiti soglasje Sveta.

Od začetka veljavnosti Lizbonske pogodbe lahko Parlament predlaga spremembo pogodbe ter ima končno besedo pri odločitvi, ali naj se skliče konvencija za pripravo prihodnjih sprememb pogodbe ali ne (člen 48(2) in (3) Pogodbe o Evropski uniji (PEU)).

SODELOVANJE V ZAKONODAJNEM POSTOPKU (1.2.3)

Parlament v različni meri glede na pravno podlago posameznega akta sodeluje pri sprejemanju zakonodajnih aktov Unije. Od izključno svetovalne vloge je napredoval do enakopravnega soodločanja s Svetom.

A. Redni zakonodajni postopek

Že od uveljavitve Pogodbe iz Nice (1.1.4) se je postopek soodločanja uporabljal za 46 pravnih podlag v Pogodbi o ustanovitvi Evropske skupnosti (Pogodbi o ES). Načeloma je ta postopek Parlament postavil v enakopraven položaj s Svetom. Če sta instituciji dosegli soglasje, je bil akt sprejet v prvi ali drugi obravnavi, sicer pa le po uspešnem spravnem postopku.

Z Lizbonsko pogodbo (1.1.5) je postopek soodločanja postal redni zakonodajni postopek (člen 294 PDEU). Sedaj se uporablja za več kot 40 novih področij, na primer za svobodo, varnost in pravico, zunanjo trgovino, okoljsko politiko in skupno kmetijsko politiko.

B. Posvetovanje

Postopek posvetovanja se še naprej uporablja na področjih, zajetih s členi 27, 41 in 48 PEU, ter pri davkih, konkurenci, harmonizaciji zakonodaje, ki se ne nanaša na notranji trg, in pri nekaterih vidikih socialne politike.

C. Sodelovanje (ukinjeni postopek)

Postopek sodelovanja (prejšnji člen 252 Pogodbe o ES) je bil uveden z Enotnim evropskim aktom, z Maastrichtsko pogodbo pa se je razširil na večino zakonodajnih področij, kjer Svet odloča z večino. Svet je moral v skladu s tem postopkom v drugi obravnavi upoštevati predloge sprememb Parlamenta, ki so bili sprejeti z absolutno večino in jih je Komisija prevzela. Parlament je z uvedbo tega postopka dobil prave zakonodajne pristojnosti, z začetkom veljavnosti Lizbonske pogodbe pa je bil ta postopek ukinjen (1.1.5).

D. Odobritev

Postopek odobritve, ki je bil prej znan kot postopek soglasja, je bil uveden leta 1986 z Enotnim evropskim aktom. Od začetka veljavnosti Maastrichtske pogodbe se je uporabljal za nekatera zakonodajna področja, kjer Svet odloča soglasno in ki so bila z Amsterdamsko pogodbo omejena na strukturne sklade in na kohezijski sklad.

Z Lizbonsko pogodbo postopek odobritve velja za nekatera nova področja, na primer tista iz členov 7, 14, 17, 27, 48, 50 PEU in členov 19, 83, 86, 218, 223, 311, 312 PDEU, ter ukrepe, ki jih mora Svet sprejeti, kadar je potrebno ukrepanje EU, ti pogodbi pa ne predvidevata za to potrebnih pooblastil (člen 352 PDEU).

E. Pravica do pobude

Z Maastrichtsko pogodbo je Parlament dobil pravico do pobude, ki pa je bila omejena na to, da je lahko na Komisijo naslovil prošnjo za vložitev predloga. Lizbonska pogodba ohranja to pravico (člen 225 PDEU), ki je natančneje razložena v medinstitucionalnem sporazumu med Parlamentom in Komisijo. Parlament je za nekatere posebne primere

dobil tudi neposredno pravico do pobude. Ta neposredna pravica velja za predpise v zvezi s sestavo Parlamenta, izvolitvijo poslancev in splošnimi pogoji za opravljanje poslanskih nalog, pa tudi za ustanavljanje začasnih preiskovalnih odborov ter pravila in splošne pogoje, ki urejajo opravljanje funkcije varuha človekovih pravic.

Parlament je v [resoluciji](#), sprejeti junija 2022, dejal, da „je trdno prepričan, da bi bilo treba Pogodbi spremeniti tako, da bi imel Parlament kot edina neposredno izvoljena institucija EU in s tem institucija, ki zastopa glas državljanov v postopku odločanja EU, splošno in neposredno pravico do zakonodajne pobude“.

PRORAČUNSKES PRISTOJNOSTI (1.2.5)

Lizbonska pogodba je odpravila razločevanje med obveznimi in neobveznimi odhodki, pri letnem proračunskem postopku, ki je sedaj podoben rednemu zakonodajnemu postopku, pa je Parlament postavila ob bok Svetu.

Parlament je ena od dveh vej proračunske oblasti (člen 314 PDEU). V proračunski postopek je vključen že od pripravljalne faze, predvsem pri določanju splošnih smernic in načina porabe sredstev. Sprejema proračun in spremlja njegovo izvajanje (člen 318 PDEU) ter daje razrešnico glede izvrševanja proračuna (člen 319 PDEU).

Odobriti pa mora tudi večletni finančni okvir (člen 312 PDEU). Večletni finančni okvir za obdobje 2014–2020 je prvi okvir, za katerega veljajo pravila iz PDEU.

NADZOR NAD IZVRŠNO OBLASTJO

Parlament ima številne nadzorne pristojnosti. Pregleduje letno splošno poročilo, ki mu ga predloži Komisija (člen 233 PDEU), ter s Svetom nadzoruje izvedbene in delegirane akte Komisije (člena 290 in 291 PDEU).

A. Imenovanje Komisije

Parlament je leta 1981 začel neformalno potrjevati imenovanje Komisije s preučevanjem in potrjevanjem njenega programa, vendar šele od Maastrichtske pogodbe leta 1992 velja, da lahko države članice imenujejo predsednika in člane Komisije kot kolegijskega organa le po njegovi privolitvi. Z Amsterdamsko pogodbo je bil narejen še korak dlje in Parlament mora tako potrditi imenovanje predsednika Komisije, potem pa še drugih komisarjev. Parlament je leta 1994 uvedel tudi predstavitev kandidatov za komisarje. Po Lizbonski pogodbi je treba kandidata za predsednika Komisije izbrati glede na rezultate evropskih volitev. Posledično je Parlament v [resoluciji z dne 22. novembra 2012 o volitvah v Evropski parlament leta 2014](#) pozval evropske politične stranke, naj imenujejo kandidate za položaj predsednika Komisije, da bi se povečala politična legitimnost obeh institucij. Od leta 2014 se uporablja postopek t. i. spitzenkandidatov, pri katerem evropske politične stranke pred evropskimi volitvami imenujejo vodilne kandidate za predsednika Komisije. Čeprav je bil ta postopek leta 2019 opuščen, je pomemben za preglednost in politično legitimnost institucij EU ([1.3.3](#)).

B. Predlog nezaupnice

Že Rimska pogodba je vsebovala določbo o predlogu nezaupnice Komisiji (glasovanje o nezaupnici). Sedaj člen 17(8) PEU in člen 234 PDEU vsebujeta splošne določbe

o pravici Parlamenta, da glasuje o nezaupnici Komisiji. Tak predlog mora biti sprejet z dvotretjinsko večino oddanih glasov, ki predstavlja večino poslancev Parlamenta. Uspešno glasovanje o predlogu nezaupnice vodi k odstopu Komisije kot organa, vključno s podpredsednikom Komisije/visokim predstavnikom Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko v zvezi z nalogami, ki jih ima v Komisiji. Do danes je Parlament večkrat neuspešno poskusil uporabiti ustrezne določbe sedanjih in predhodno veljavnih pogodb, da bi odstranil kolegij Komisije.

C. Parlamentarna vprašanja

Vprašanja za pisni odgovor lahko predsedniku Evropskega sveta, predsedniku Sveta, Komisiji ali podpredsedniku Komisije/visokemu predstavniku Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko predloži vsak poslanec. V skladu s členom 230 PDEU mora Komisija ustno ali pisno odgovoriti na vprašanja, ki ji jih postavijo Parlament ali poslanci, Parlament pa mora zaslišati Evropski svet in Svet v skladu s pogoji, določenimi v poslovnih Evropskega sveta in Sveta.

Parlamentarna vprašanja so zato lahko pisna in ustna, z razpravo ali brez, ter vprašanja za čas za vprašanja.

D. Preiskovalni odbori

Parlament lahko v skladu s členom 226 PDEU ustanovi začasni preiskovalni odbor, ki preiskuje domnevne kršitve ali nepravilnosti pri izvajanju zakonodaje EU. Isti člen določa tudi, da Parlament sam opredeli natančne določbe o uveljavljanju pravice do preiskave, pri tem pa sprejema predpise na lastno pobudo, potem ko pridobi soglasje Sveta in Komisije. Dokler ne sprejme ustreznih predpisov, se pravica do preiskave izvaja v skladu z medinstitucionalnim sporazumom iz leta 1995, ki je priložen Poslovníku Parlamenta. Parlament je že večkrat opozoril, da je treba izboljšati komunikacijo in sodelovanje med tremi institucijami, da bi bilo mogoče izpolniti mandat na podlagi člena 226 PDEU. Leta 2014 je sprejel [stališče o predlogu uredbe o podrobnih določbah o uresničevanju pravice Evropskega parlamenta do preiskave](#), a se pogajanja med tremi institucijami o tem predlogu ne premaknejo z mrtve točke. Zato je Parlament aprila 2019 sprejel [resolucijo](#), v kateri je izrazil globoko nestrinjanje z držo Sveta in Komisije, ki tudi po več kot štirih letih neformalnega sestankovanja še vedno preprečujeta organizacijo uradnega sestanka, na katerem bi obravnavali morebitne rešitve za to perečo težavo. Parlament v resoluciji opozarja, da Svet in Komisija nista upoštevala načela medinstitucionalnega sodelovanja, in ju poziva, naj znova začneta pogajanja z novoizvoljenim Parlamentom.

E. Nadzor nad skupno zunanjo in varnostno politiko

Parlament mora biti seznanjen z dogajanjem na teh področjih in lahko zastavlja vprašanja Svetu ali nanj naslavlja priporočila. Izreči se mora o glavnih vidikih in bistvenih odločitvah v zvezi s skupno zunanjo in varnostno politiko (člen 36 PEU). Ko gre za finančne vidike, je tudi izvrševanje [medinstitucionalnega sporazuma o proračunski disciplini, sodelovanju v proračunskih zadevah in dobrem finančnem poslovanju](#) pripomoglo k izboljšanju postopkov posvetovanja o skupni zunanji in varnostni politiki. Uvedba nove funkcije visokega predstavnika Unije za zunanje zadeve

in varnostno politiko omogoča večji vpliv Parlamenta, saj je predstavnik obenem tudi podpredsednik Komisije.

TOŽBE PRI SODIŠČU EVROPSKE UNIJE

Parlament ima pravico, da sproži postopek pred Sodiščem Evropske unije, če bi katera od institucij kršila temeljno pogodbo.

Ima pravico posredovati, tj. podpreti eno od strank v postopku pred Sodiščem Evropske unije. To pravico je uporabil v prelomni zadevi o izoglukozi (zadevi 138 in 139/79 z dne 29. oktobra 1980), s katero je Sodišče Evropske unije razveljavilo uredbo Sveta, ker je ta kršil svojo obveznost posvetovanja s Parlamentom. V primeru opustitve ukrepanja (člen 265 PDEU) lahko začne Parlament pred Sodiščem Evropske unije postopek proti drugi instituciji zaradi kršitve temeljne pogodbe, kot v zadevi 13/83, v kateri je Sodišče Evropske unije izdalo sodbo, v kateri je ugotovilo, da Svet ni sprejel ukrepov v zvezi s skupno prometno politiko.

Z Amsterdamsko pogodbo je Parlament dobil pristojnost, da vloži tožbo za razveljavitev akta druge institucije, vendar le zaradi varovanja svojih posebnih pravic. S Pogodbo iz Nice Parlamentu ni treba več dokazovati posebnega interesa in torej lahko sproži postopek enako kot Svet, Komisija in države članice. Parlament je lahko tožena stranka v postopku proti aktu, sprejetem v postopku soodločanja, ali ko ima lahko eden od njegovih aktov pravne posledice za tretjo stran. Člen 263 PDEU je tako potrdil sodbe Sodišča Evropske unije v zadevah 320/81, 294/83 in 70/88.

Parlament lahko sodišče zaprosi tudi za predhodno mnenje o skladnosti mednarodnega sporazuma s temeljno pogodbo (člen 218 PDEU).

PETICIJE (4.1.4)

Ko državljani Unije uveljavljajo svojo pravico do peticije, peticijo naslovijo na predsednika Parlamenta (člen 227 PDEU).

EVROPSKA DRŽAVLJANSKA POBUDA (4.1.5)

Parlament organizira predstavitve z zagovorniki uspešno prijavljenih evropskih državljanskih pobud, ki jih vodi Odbor za peticije. Parlament in Svet sta 17. aprila 2019 sprejela [Uredbo \(EU\) 2019/788 o evropski državljanski pobudi](#), ki je začela veljati 1. januarja 2020.

IMENOVANJE VARUHA ČLOVEKOVIH PRAVIC

Parlament na podlagi Lizbonske pogodbe izvoli evropskega varuha človekovih pravic (člen 228 PDEU) ([1.3.16](#)).

Eeva Pavy
04/2024

